

สรุปผลการวิจัย อภิปรายและข้อเสนอแนะ

การวิจัยครั้งนี้มีจุดมุ่งหมายที่จะศึกษาประวัติและความเป็นมาของการผลิตหนังสือศาสนาอิสลามที่เขียนเป็นภาษาไทย สํารวจแหล่งผลิตหนังสือศาสนาอิสลามที่เขียนเป็นภาษาไทย ศึกษาถึงประเภทต่าง ๆ ของหนังสือศาสนาอิสลามที่เขียนเป็นภาษาไทย ตามที่ปรากฏในระบบการจัดหมู่หนังสือแบบหอสมุดรัฐสภาอเมริกันอย่างกว้าง ๆ และศึกษาถึงปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในการจัดทําและการจำหน่ายหนังสือดังกล่าวโดยได้กำหนดสมมติฐานไว้ดังนี้

1. หนังสือศาสนาอิสลามที่เขียนเป็นภาษาไทยมีการผลิตแพร่หลายมากขึ้นตั้งแต่ปี พ.ศ. 2516
2. หนังสือศาสนาอิสลามที่เขียนเป็นภาษาไทยส่วนใหญ่ผลิตโดยสำนักพิมพ์และสถาบันทางศาสนาอิสลาม
3. หนังสือศาสนาอิสลามที่เขียนเป็นภาษาไทยแบ่งออกได้ตามที่ปรากฏในระบบการจัดหมู่หนังสือแบบหอสมุดรัฐสภาอเมริกัน

ผู้วิจัยได้ศึกษาและสํารวจหนังสือศาสนาอิสลามที่เขียนเป็นภาษาไทยจากหอสมุดแห่งชาติ หอสมุดมหาวิทยาลัยในกรุงเทพมหานคร รวมทั้งมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี สำนักพิมพ์ ชมรม สมาคมและสถาบันต่าง ๆ ทางศาสนาอิสลามที่เป็นแหล่งผลิตและรวบรวมหนังสือศาสนาอิสลามที่เขียนเป็นภาษาไทย ซึ่งได้แก่ สำนักพิมพ์ ส. วงศ์เสงี่ยม สำนักพิมพ์อัล-ญิฮาด สำนักงานสายสัมพันธ์ สมาคมนิสิต-นักศึกษาไทยมุสลิม สมาคมยุวมุสลิมแห่งประเทศไทย สมาคมกुरुสัมพันธ์ สมาคมญุมฮียะตุลอิสลาม ชมรมนักศึกษามุสลิมมหาวิทยาลัยรามคำแหง ชมรมหนังสือทางนํ้า สถาบันคารุ อหุติลบัยตุ และห้องสมุดสถาบันส่งเสริมการศึกษาและวิจัยเกี่ยวกับอิสลาม และตามขอบเขตของการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยจะศึกษาเฉพาะหนังสือ ไม่รวมสิ่งพิมพ์ประเภทจุลสารวารสาร หนังสือรายปี รายงานการประชุม และหนังสืออนุสรณ์ต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับศาสนาอิสลาม

สรุปผลการวิจัยและอภิปรายผล

จากการสำรวจหนังสือศาสนาอิสลามที่เขียนเป็นภาษาไทยจากแหล่งผลิตและรวบรวมหนังสือศาสนาอิสลามที่เขียนเป็นภาษาไทยต่าง ๆ คังกล่าว พบว่ามีหนังสือศาสนาอิสลามที่เขียนเป็นภาษาไทยทั้งสิ้นจำนวน 440 ชื่อเรื่อง เป็นหนังสือที่จัดพิมพ์ในช่วง พ.ศ. 2523-2527 มากที่สุดจำนวน 155 ชื่อเรื่อง คิดเป็นร้อยละ 35.23 รองลงมา ได้แก่ หนังสือที่จัดพิมพ์ในช่วง พ.ศ. 2518-2522 จำนวน 123 ชื่อเรื่อง คิดเป็นร้อยละ 27.95 หนังสือที่จัดพิมพ์ในช่วง พ.ศ. 2513-2517 จำนวน 39 ชื่อเรื่อง คิดเป็นร้อยละ 8.86 ช่วง พ.ศ. ที่มีการจัดพิมพ์หนังสือจำนวนน้อยที่สุดได้แก่ พ.ศ. 2478-2482 และ พ.ศ. 2483-2487 จำนวน 1 ชื่อเรื่อง คิดเป็นร้อยละ 0.23 สำหรับหนังสือที่ไม่ปรากฏปีที่พิมพ์มีจำนวน 65 ชื่อเรื่อง คิดเป็นร้อยละ 14.77

ผลที่ได้จากการวิจัยนี้สอดคล้องกับสมมติฐานที่ว่า หนังสือศาสนาอิสลามที่เขียนเป็นภาษาไทยมีการผลิตแพร่หลายมากขึ้นตั้งแต่ปี พ.ศ. 2516 และสอดคล้องกับแนวเหตุผลของการวิจัยตามรายงานการประชุมสัมมนาเพื่อจัดตั้งศูนย์อิสลามศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานีที่ว่า เมื่อสังคมมุสลิมซึ่งแต่เดิมเป็นสังคมค่อนข้างปิด สมาชิกส่วนใหญ่ของชุมชนมีการรวมตัวกันเป็นกลุ่มก้อน ไม่ค่อยได้ติดต่อกับคนนอกชุมชนที่ต่างศาสนานักได้เริ่มพัฒนาเป็นสังคมที่เปิดกว้างขึ้น อันมีผลมาจากการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคม ชาวไทยมุสลิมเริ่มติดต่อและคบหาสมาคมกับชาวไทยที่นับถือศาสนาอื่น ๆ ที่มีวัฒนธรรมทางศาสนาแตกต่างกันมากขึ้น หนังสือศาสนาอิสลามที่เขียนเป็นภาษาไทยก็เริ่มมีจำนวนเพิ่มขึ้นและแพร่หลายมากยิ่งขึ้นควบคู่กับพัฒนาการของสังคม ทั้งนี้เพื่อให้ชาวไทยมุสลิมและชาวไทยที่นับถือศาสนาอื่น ๆ เกิดความเข้าใจกันและใกล้ชิดกันมากยิ่งขึ้น โดยมีหนังสือเป็นสื่อ

สาเหตุที่มีการผลิตหนังสือศาสนาอิสลามที่เขียนเป็นภาษาไทยออกมามากที่สุดในช่วง พ.ศ. 2523-2527 และ พ.ศ. 2518-2522 นั้น เนื่องมาจากหน่วยงานราชการต่าง ๆ ได้ให้ความสนใจเกี่ยวกับชาวไทยมุสลิมและปัญหาจังหวัดชายแดนภาคใต้ของไทยมากขึ้น โดยมีการดำเนินการต่าง ๆ เพื่อแก้ไขปัญหาจังหวัดชายแดนภาคใต้ ตัวอย่างเช่น ศูนย์อำนวยการบริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้ (ศอ.บต.) ซึ่งจัดตั้งขึ้นตามนโยบายความมั่นคงแห่งชาติ

เกี่ยวกับจังหวัดชายแดนภาคใต้เมื่อ พ.ศ. 2523 ได้ร่วมมือกับหน่วยงานต่าง ๆ กำหนดแผนงานและโครงการเพื่อพัฒนาจังหวัดชายแดนภาคใต้ มีการส่งเสริมการศึกษาแก่นักเรียนที่นับถือศาสนาอิสลาม อบรมนักศึกษาผู้ใหญ่แบบเบ็ดเสร็จขั้นพื้นฐานแก่ผู้นำท้องถิ่น ส่งเสริมศาสนสัมพันธ์ระหว่างพุทธและอิสลาม เร่งรัดการจัดสอนศาสนาอิสลามในสถาบันการศึกษาของรัฐทุกระดับ ปรับปรุงประสิทธิภาพเจ้าหน้าที่ของรัฐ ทางด้านกระทรวงมหาดไทยก็ดำเนินนโยบายในการแก้ไขปัญหาจังหวัดชายแดนภาคใต้โดยมีการจัดฝึกอบรมปฐมนิเทศข้าราชการจังหวัดชายแดนภาคใต้ให้มีความรู้ในหลักศาสนาอิสลาม ขนบธรรมเนียมประเพณีและการเข้าถึงประชาชนในสี่จังหวัดภาคใต้ ส่งเสริมให้ชาวไทยมุสลิมเข้ารับราชการ ตลอดจนการศึกษาของชาวไทยมุสลิมระดับมหาวิทยาลัยและอาชีวศึกษา จัดพิมพ์บทบัญญัติคำสอนของศาสนาอิสลามแปลเป็นภาษาไทย ภาษามลายูและแจกจ่ายตามมัสยิดตามบ้าน ให้การสนับสนุนโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม จัดกิจกรรมให้ผู้นำนักศึกษาไทยมุสลิมได้มาทัศนศึกษาในกรุงเทพมหานคร นอกจากนี้กระทรวงศึกษาธิการก็เอาใจใส่หาแนวทางแก้ปัญหาการศึกษาในจังหวัดชายแดนภาคใต้อย่างจริงจัง มีการให้ทุนการศึกษาแก่เด็กยากจนที่เรียนในชั้นมัธยม การปรับปรุงโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม การจัดการศึกษานอกโรงเรียน การปรับปรุงหลักสูตรและหนังสือเรียนให้เหมาะสมกับท้องถิ่น ตลอดจนการเปิดสอนศาสนาอิสลามในโรงเรียนของรัฐบาล ให้ทุนส่งเสริมการศึกษาและให้โควตาพิเศษตั้งแต่ระดับมัธยมถึงมหาวิทยาลัย กำหนดให้มีหลักสูตรศาสนาอิสลามสอนทั้งในชั้นประถมและมัธยม สำหรับในระดับมหาวิทยาลัยนั้นที่มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์วิทยาเขตปัตตานี ได้มีการเปิดสอนอิสลามศึกษาในคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ตั้งแต่ปีการศึกษา 2524 และต่อมาก็ได้เปิดวิชาเอกอิสลามศึกษาค้วย (มาโนชญ์ บุญญานูวัตร 2528: 13-22) รวมทั้งได้มีการจัดตั้งศูนย์อิสลามศึกษาขึ้นที่มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์วิทยาเขตปัตตานี เพื่อให้สอดคล้องกับนโยบายรัฐบาลตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 5 ศูนย์อิสลามศึกษาแห่งนี้จะเป็นศูนย์กลางการศึกษาศาสนาอิสลามทุกระดับจนถึงอุดมศึกษา จะช่วยส่งเสริมให้ประชาชนในจังหวัดชายแดนภาคใต้ได้มีโอกาสศึกษาในระดับสูงขึ้นโดยมีความเข้าใจเกี่ยวกับศาสนาและวิชาการทันสมัย เพื่อเป็นเครื่องมือออกไปประกอบอาชีพในการพัฒนาตนเองและท้องถิ่นให้มีความเจริญก้าวหน้ายิ่งขึ้น นอกจากนี้จะสนองความต้องการของชุมชนมุสลิมแล้ว ศูนย์อิสลามศึกษายังอ่านวยประโยชน์ต่อทาง

ราชการในการเป็นแหล่งข้อมูลทางศาสนาอิสลามและภาษาอาหรับที่จะใช้ประโยชน์ในทางราชการและในการติดต่อกับกับประเทศมุสลิม ทั้งยังเป็นศูนย์กลางกว่าวิจัยเกี่ยวกับอิสลามที่สอดคล้องและเป็นประโยชน์ต่อประชาชนและประเทศชาติต่อไปในอนาคต (ประสงค์ สุนศิริ 2526: 12-16)

นอกจากปัจจัยทางการเมืองในประเทศไทยแล้ว วิกฤตการณ์ทางการเมืองที่เกิดขึ้นในต่างประเทศก็มีผลทำให้ชาวไทยมีความสนใจศาสนาอิสลามและชาวมุสลิมมากยิ่งขึ้น เช่น การรบระหว่างอียิปต์กับอิสราเอลในสงครามตะวันออกกลาง พ.ศ. 2516 การขึ้นราคาน้ำมันของกลุ่มโอเปกซึ่งประเทศสมาชิกส่วนใหญ่เป็นกลุ่มประเทศอาหรับ ซึ่งใน พ.ศ. 2516 ราคาน้ำมันได้เพิ่มจากเดิมอีก 130% สงครามกลางเมืองในเลบานอนระหว่างคริสเตียนและมุสลิมเมื่อ พ.ศ. 2518 การปฏิวัติอิสลามในประเทศอิหร่านโดยการนำของอยาโกลลาห์ โคมเอนีใน พ.ศ. 2522 และสงครามระหว่างอิรักและอิหร่านใน พ.ศ. 2523 เป็นต้น เหตุการณ์ต่าง ๆ ดังกล่าวนี้นล้วนมีผลกระทบต่อภาวะความเป็นอยู่และเสถียรภาพทางเศรษฐกิจของโลก องค์กรและสถาบันต่าง ๆ ในประเทศไทยต่างก็ให้ความสนใจศาสนาอิสลามและโลกมุสลิมเป็นอย่างยิ่ง สมาคมนิสิตนักศึกษาไทยมุสลิม รวมทั้งชมรมนักศึกษามุสลิมในมหาวิทยาลัยต่าง ๆ มีการตื่นตัว มีการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ทางศาสนาอิสลามมากขึ้น มีการจัดอภิปราย นิทรรศการและผลิตเอกสารสิ่งพิมพ์ด้านศาสนาอิสลามและโลกมุสลิมมากขึ้น ที่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยก็มีการจัดตั้งสถาบันศึกษาตะวันออกกลางและโลกมุสลิมขึ้นใน พ.ศ. 2526 เพื่อเป็นแหล่งรวบรวมและค้นคว้าวิจัยเกี่ยวกับประเทศตะวันออกกลางและโลกมุสลิมทั่วไป

จะเห็นได้ว่าเหตุการณ์ทางการเมืองในจังหวัดชายแดนภาคใต้ของประเทศไทยและวิกฤตการณ์ในต่างประเทศต่างก็มีผลทำให้รัฐบาลและประชาชนไทยทั้งชาวมุสลิมและผู้ที่ไม่นับถือศาสนาอื่น ๆ เกิดความสนใจศาสนาอิสลามและโลกมุสลิมมากขึ้นอันเป็นสาเหตุให้มีการผลิตหนังสือศาสนาอิสลามที่เขียนเป็นภาษาไทยออกมาเป็นจำนวนมากในช่วง พ.ศ. 2523-2527 และ พ.ศ. 2518-2522 ทั้งนี้เพื่อสนองตอบความต้องการของประชาชน

จากการสำรวจหนังสือศาสนาอิสลามที่เขียนเป็นภาษาไทยที่มีอยู่ในห้องสมุดต่าง ๆ รวมทั้งแหล่งผลิตและรวบรวมหนังสือดังกล่าว พบว่าหนังสือศาสนาอิสลามที่เขียนเป็นภาษาไทยนั้นเล่มที่เก่าแก่ที่สุดได้แก่หนังสือชื่อ "หนังสือร่ำซูนนี่แห่งสยาม" ซึ่งแปลและ

เรียบเรียงโดยจุฬาราชมนตรี (ควน สุวรรณศาสน์) จัดพิมพ์จำหน่ายเมื่อ พ.ศ. 2478 ในราคาเล่มละ 1 บาท หนังสือเล่มที่เก่าแก่รองลงมาได้แก่ "หนังสือชื่อคุณลุมพิตา เล่ม 2" เรียบเรียงโดยอิสมาแอล บินมะห์มุดแห่งมัสยิดริควานูนอิสลาม จัดพิมพ์จำหน่ายเมื่อปี พ.ศ. 2484 สำหรับสำนักพิมพ์ที่จัดตั้งขึ้นเป็นแห่งแรกและยังคงเป็นแหล่งผลิตหนังสือศาสนาอิสลามที่สำคัญในปัจจุบันได้แก่ สำนักพิมพ์ ส. วงศ์เสงี่ยมซึ่งจัดตั้งขึ้นเมื่อประมาณ พ.ศ. 2493

สำหรับแหล่งผลิตหนังสือศาสนาอิสลามที่เขียนเป็นภาษาไทยนั้น จากผลการวิจัยปรากฏว่า หนังสือศาสนาอิสลามที่เขียนเป็นภาษาไทยทั้งหมดจำนวน 440 ชื่อเรื่องเป็นหนังสือที่ผลิตโดยสำนักพิมพ์ สมาคม ชมรมและสถาบันทางศาสนาอิสลามมากที่สุดจำนวน 327 ชื่อเรื่อง คิดเป็นร้อยละ 74.32 รองลงมาได้แก่ หนังสือที่ผลิตโดยสำนักพิมพ์และโรงพิมพ์ทั่วไปที่ไม่ได้จัดพิมพ์เฉพาะหนังสือศาสนาอิสลามที่เขียนเป็นภาษาไทยจำนวน 67 ชื่อเรื่อง คิดเป็นร้อยละ 15.23 หนังสือที่ผลิตโดยหน่วยงานราชการจำนวน 28 ชื่อเรื่อง คิดเป็นร้อยละ 6.36 หนังสือที่ไม่ปรากฏสถานที่พิมพ์จำนวน 10 ชื่อเรื่อง คิดเป็นร้อยละ 2.27 และหนังสือที่ผลิตโดยแหล่งอื่น ๆ จำนวน 8 ชื่อเรื่อง คิดเป็นร้อยละ 1.82

ผลจากการวิเคราะห์นี้สอดคล้องกับสมมติฐานที่ว่า หนังสือศาสนาอิสลามที่เขียนเป็นภาษาไทยส่วนใหญ่ผลิตโดยสำนักพิมพ์และสถาบันทางศาสนาอิสลาม

ในจำนวนสำนักพิมพ์ สมาคม ชมรม และสถาบันต่าง ๆ ทางศาสนาอิสลาม ซึ่งเป็นแหล่งผลิตที่สำคัญของหนังสือศาสนาอิสลามที่เขียนเป็นภาษาไทยนั้นได้พบว่า สำนักพิมพ์ ส. วงศ์เสงี่ยมเป็นสำนักพิมพ์สำคัญจัดพิมพ์หนังสือศาสนาอิสลามที่เขียนเป็นภาษาไทยมากที่สุดจำนวน 101 ชื่อเรื่อง คิดเป็นร้อยละ 22.95 รองลงมาได้แก่ สำนักพิมพ์ อัล-นูชาดจัดพิมพ์จำนวน 72 ชื่อเรื่อง คิดเป็นร้อยละ 16.36 สำนักพิมพ์ที่ผลิตหนังสือศาสนาอิสลามที่เขียนเป็นภาษาไทยเป็นจำนวนมากนั้นเป็นสำนักพิมพ์ที่เริ่มผลิตมาเป็นเวลานานแล้ว เช่น สำนักพิมพ์ ส. วงศ์เสงี่ยมและสำนักพิมพ์อัล-นูชาด เป็นต้น

สำนักพิมพ์ ส. วงศ์เสงี่ยมจัดตั้งขึ้นประมาณ พ.ศ. 2493 ผู้ก่อตั้งได้แก่ สละ วงศ์เสงี่ยม โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อจัดทำหนังสือศาสนาอิสลามที่เขียนเป็นภาษาไทย ทั้งนี้เนื่องจากการศึกษาหาความรู้ทางศาสนาอิสลามในสมัยก่อนนั้นจำเป็นต้องศึกษาจากตำราที่เป็นภาษาอาหรับและภาษามลายูเท่านั้น ผู้สนใจศาสนาอิสลามจึงต้องศึกษากับครูผู้สอนซึ่ง

เชื่อว่าชาวภาษาอาหรับและมลายูโดยจะมีการเรียนการสอนตามมัสยิดต่าง ๆ การศึกษาศาสนาอิสลามจากตำราภาษาอาหรับและภาษามลายู โดยมีครูเป็นผู้สอนนั้นทำให้ผู้เรียนซึ่งไม่เชื่อว่าชาวภาษาคังกล่าวเท่าใดนักได้รับความลำบากในการศึกษาและไม่สามารถนำความรู้ที่ได้มาทบทวนด้วยตนเอง สำนักพิมพ์ ส. วงศ์เสงี่ยมจึงได้จัดทำหนังสือศาสนาอิสลามที่เขียนเป็นภาษาไทยขึ้นเพื่ออำนวยความสะดวกในการศึกษาศาสนาอิสลามสำหรับผู้ที่ไม่มีความเชื่อว่าชาวภาษาอาหรับและภาษามลายูนัก รวมทั้งผู้ที่ไม่มีความรู้ด้านภาษาคังกล่าวก็จะสามารถศึกษาหาความรู้เกี่ยวกับศาสนาอิสลามได้ด้วยตนเองเป็นภาษาไทย หนังสือศาสนาอิสลามที่เขียนเป็นภาษาไทยที่สำนักพิมพ์ ส. วงศ์เสงี่ยมจัดทำขึ้นเล่มแรกมีชื่อว่า "คู่มือมุสลิมเบื้องต้น" เรียบเรียงโดยเจริญ วงศ์เสงี่ยม หนังสือเล่มนี้มีเนื้อหาเกี่ยวกับหลักปฏิบัติและหลักศรัทธาของชาวมุสลิม การมีหนังสือดังกล่าวนี้ทำให้ชาวมุสลิมสามารถศึกษาและทำความเข้าใจกับหลักเบื้องต้นทางศาสนาอิสลามได้โดยไม่ต้องมีความเชื่อว่าชาวภาษาอาหรับและภาษามลายู รวมทั้งยังสามารถจดจำและนำไปปฏิบัติในชีวิตประจำวันได้เป็นอย่างดี นับว่าสำนักพิมพ์ ส. วงศ์เสงี่ยมซึ่งเจ้าของคือ ไทยมุสลิม เป็นสำนักพิมพ์สำคัญแห่งแรกที่ริเริ่มจัดทำหนังสือศาสนาอิสลามที่เขียนเป็นภาษาไทยเพื่อชาวมุสลิม ซึ่งเป็นผลให้ชาวมุสลิมสามารถศึกษาหาความรู้ทางศาสนาอิสลามได้อย่างสะดวก

สำนักพิมพ์อัล-ญิฮาด เริ่มผลิตหนังสือศาสนาอิสลามที่เขียนเป็นภาษาไทยเมื่อ พ.ศ. 2509 ในระยะแรกก่อนที่สำนักพิมพ์อัล-ญิฮาดจะมีการจัดทำหนังสือศาสนาอิสลามที่เขียนเป็นภาษาไทย ทางสำนักพิมพ์ได้จัดทำวารสารชื่อ "อัล-ญิฮาด" เพื่อเผยแพร่ศาสนาอิสลามในนามของโรงเรียนรักษาราชวிர (เวลาพิเศษ) ซึ่งต่อมาได้เปลี่ยนชื่อเป็นโรงเรียนสันติธรรมวิทยา และใช้ชื่อโรงเรียนเป็นภาษาอาหรับว่า "มัคเราะสะเราะฮ์ อัล-ญิฮาด" เป็นโรงเรียนสอนศาสนาอิสลามได้รับอนุญาตจากกระทรวงศึกษาธิการเมื่อวันที่ 22 ตุลาคม 2506 และเปิดทำการสอนเมื่อวันที่ 3 มีนาคม 2507 ผู้ร่วมก่อตั้งโรงเรียนแห่งนี้ได้ร่วมกันจัดทำวารสารอัล-ญิฮาดใน พ.ศ. 2507 โดยมีคณะผู้จัดทำได้แก่ พิชัย โอพันธ์ุ์ สุนทร หิมะเสน ไชยพันธ์ ชุมชุมพันธ์และสง่า วิไลวรรณ สำหรับหนังสือศาสนาอิสลามที่เขียนเป็นภาษาไทยของสำนักพิมพ์อัล-ญิฮาดนั้น เริ่มผลิตเมื่อ พ.ศ. 2509 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเผยแพร่สัจธรรมอิสลาม พื้นฟูและเชิดชูชนให้มุสลิมปฏิบัติตามคำสอนของอิสลามให้แพร่หลายยิ่งขึ้นและเสริมสร้างความเข้าใจในเรื่องอิสลามที่ถูกต้องแก่ศาสนิกอื่น จึงกล่าวได้ว่าสำนักพิมพ์อัล-ญิฮาดเป็นสำนักพิมพ์ที่จัดทำหนังสือศาสนาอิสลามที่เขียนเป็นภาษาไทยสำหรับผู้อ่านทั่วไปทั้งชาวมุสลิมและผู้ที่ไม่นับถือศาสนาอื่น

สำนักพิมพ์ที่ผลิตหนังสือศาสนาอิสลามที่เขียนเป็นภาษาไทยได้จำนวนน้อย ส่วนใหญ่เป็นสำนักพิมพ์ที่เพิ่งเริ่มจัดตั้งขึ้น หรือจัดตั้งมานานแล้วแต่เพิ่งจะเริ่มจัดทำหนังสือศาสนาอิสลามที่เขียนเป็นภาษาไทยในระยะหลัง ตัวอย่างเช่น ชมรมหนังสือทางนำ และสถาบันคารุ อหุลิบัยคุ ซึ่งเพิ่งจัดตั้งขึ้นในปี พ.ศ. 2521 และ 2525 ตามลำดับ สมาคมนิสิตนักศึกษาไทยมุสลิมจัดตั้งขึ้นตั้งแต่ปี พ.ศ. 2512 แต่เพิ่งเริ่มจัดทำหนังสือศาสนาอิสลามที่เขียนเป็นภาษาไทยเมื่อปี พ.ศ. 2517 และชมรมนักศึกษามุสลิมมหาวิทยาลัยรามคำแหงซึ่งจัดตั้งขึ้นตั้งแต่ปี พ.ศ. 2514 ได้เริ่มจัดทำหนังสือศาสนาอิสลามที่เขียนเป็นภาษาไทยเมื่อปี พ.ศ. 2523 สำหรับหน่วยงานราชการนั้นเพิ่งจะเริ่มผลิตหนังสือศาสนาอิสลามที่เขียนเป็นภาษาไทยในระยะหลัง เช่น กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการซึ่งจัดตั้งขึ้นตั้งแต่ปี พ.ศ. 2432 ได้เริ่มผลิตหนังสือศาสนาอิสลามที่เขียนเป็นภาษาไทยเมื่อปี พ.ศ. 2519 (ตารางที่ 3)

ผลจากการวิเคราะห์นี้สอดคล้องกับสมมติฐานที่ว่า หนังสือศาสนาอิสลามที่เขียนเป็นภาษาไทยมีการผลิตแพร่หลายมากขึ้นตั้งแต่ปี พ.ศ. 2516

ในด้านการจัดพิมพ์หนังสือศาสนาอิสลามที่เขียนเป็นภาษาไทย แหล่งเงินทุนในการจัดทำหนังสือของสำนักพิมพ์จำนวน 7 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 77.77 เป็นเงินที่ได้จากการบริจาค สำนักพิมพ์จำนวน 3 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 33.33 มีเงินทุนในการจัดพิมพ์ของตนเองซึ่งได้แก่ สำนักพิมพ์ ส. วงศ์เสงี่ยม ชมรมหนังสือทางนำ และ ชมรมนักศึกษามุสลิมมหาวิทยาลัยรามคำแหง สำนักพิมพ์ที่มิได้มีนโยบายในการจัดทำหนังสือศาสนาอิสลามที่เขียนเป็นภาษาไทยสำหรับบุคคลทั่วไปทั้งชาวมุสลิมและผู้ที่ไม่นับถือศาสนาอื่นมีจำนวน 6 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 66.66 ซึ่งได้แก่ สำนักพิมพ์อัล-นูชาค สถาบันคารุ อหุลิบัยคุ ชมรมหนังสือทางนำ สมาคมนิสิตนักศึกษาไทยมุสลิม สมาคมอุมมุสลิมแห่งประเทศไทย และชมรมนักศึกษามุสลิมมหาวิทยาลัยรามคำแหง สำนักพิมพ์ที่มุ่งจัดทำหนังสือศาสนาอิสลามที่เขียนเป็นภาษาไทยสำหรับชาวมุสลิมโดยเฉพาะมีจำนวน 3 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 33.33 ซึ่งได้แก่ สำนักพิมพ์ ส. วงศ์เสงี่ยม สมาคมกुरुสัมพันธ์ และสมาคมอุมมุสลิมอิสลาม สำนักพิมพ์ที่จัดทำหนังสือแปลมีจำนวน 9 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 100 สำนักพิมพ์ที่จัดทำหนังสือที่เขียนขึ้นเองมีจำนวน 3 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 33.33 สำนักพิมพ์ที่จัดทำหนังสือรวบรวมบทความมีจำนวน 4 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 44.44 สำนักพิมพ์ที่จัดทำหนังสือศาสนา

อิสลามสำหรับเด็กมีจำนวน 5 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 55.55 สำหรับประเภทของหนังสือที่ผลิตนั้นมีสำนักพิมพ์ที่ผลิตหนังสือปกอ่อนจำนวน 9 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 100 สำนักพิมพ์ที่ผลิตหนังสือปกแข็งมีจำนวน 1 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 11.11 ซึ่งได้แก่ สำนักพิมพ์ ส.-วงศ์เสงี่ยม

ในด้านเนื้อหาของหนังสือศาสนาอิสลามที่เขียนเป็นภาษาไทยนั้น สามารถจำแนกได้ในระบบการจัดหมู่หนังสือแบบหอสมุดรัฐสภาอเมริกันดังนี้

หนังสือศาสนาอิสลามที่เขียนเป็นภาษาไทยจำนวน 440 ชื่อเรื่องมีเนื้อหาจำแนกได้ในระบบการจัดหมู่หนังสือแบบหอสมุดรัฐสภาอเมริกันในหมวดศาสนาอิสลาม (BP) จำนวน 360 ชื่อเรื่อง คิดเป็นร้อยละ 81.82 เป็นหนังสือที่มีเนื้อหากว้าง ๆ เกี่ยวกับอิสลาม (เลขหมู่เป็นเลขจำนวนเต็ม) จำนวน 163 ชื่อเรื่อง คิดเป็นร้อยละ 37.05 เป็นหนังสือที่มีเนื้อหาเฉพาะเจาะจงเกี่ยวกับอิสลาม (เลขหมู่มีจุดทศนิยมตามหลัง) จำนวน 197 ชื่อเรื่อง คิดเป็นร้อยละ 44.77 และเป็นหนังสือที่มีเนื้อหาจำแนกได้ในหมวดอื่น ๆ จำนวน 80 ชื่อเรื่อง คิดเป็นร้อยละ 18.18 (ตารางที่ 6)

หนังสือศาสนาอิสลามที่เขียนเป็นภาษาไทยที่มีเนื้อหากว้าง ๆ เกี่ยวกับอิสลาม ได้แก่ จริยธรรมอิสลาม ประวัติอิสลาม กุรอาน หลักปฏิบัติทางศาสนาอิสลาม ฯลฯ จะเริ่มมีการผลิตมาตั้งแต่ก่อน พ.ศ. 2516 ส่วนหนังสือที่มีเนื้อหาเฉพาะเจาะจงเกี่ยวกับอิสลาม ได้แก่ เทววิทยาเฉพาะเรื่อง สังคมวิทยาอิสลาม สตรีและเด็กในอิสลาม อิสลามและการปกครอง อิสลามและวิทยาศาสตร์ ฯลฯ จะจัดพิมพ์แพร่หลายมากในระบะหลังก็อ ตั้งแต่ พ.ศ. 2516 เป็นต้นมา (ตารางที่ 10)

หนังสือศาสนาอิสลามที่เขียนเป็นภาษาไทยที่ผลิตตั้งแต่ก่อน พ.ศ. 2516 ส่วนใหญ่เป็นหนังสือที่มีเนื้อหากว้าง ๆ เกี่ยวกับอิสลาม เนื่องจากในระบะนั้นผู้ที่มีความรู้ทางศาสนาอิสลามอย่างลึกซึ้งและสามารถถ่ายทอดเป็นภาษาไทยยังมีเป็นจำนวนน้อยมาก เนื้อหาของหนังสือส่วนใหญ่จึงไม่เน้นด้านปรัชญาหรือเรื่องที่เฉพาะเจาะจงเกี่ยวกับศาสนาอิสลาม กงมีเนื้อหากว้าง ๆ เกี่ยวกับอิสลามเท่านั้น เช่น จริยธรรมอิสลาม ประวัติอิสลาม หลักปฏิบัติทางศาสนาอิสลาม เป็นต้น ส่วนหนังสือศาสนาอิสลามที่เขียนเป็นภาษาไทยที่มีเนื้อหาเฉพาะเจาะจงได้ผลิตออกมามากในระบะหลังก็อตั้งแต่ พ.ศ. 2516 เป็นต้นมา อาจเนื่องมาจาก

ในระบอบนี้ชาวไทยมุสลิมสำเร็จการศึกษาศาสนาอิสลามมาจากประเทศตะวันออกกลางเป็นจำนวนมาก บุคคลเหล่านี้เป็นนักวิชาการผู้มีความรู้ทางศาสนาอิสลามอย่างละเอียดลึกซึ้ง ประกอบกับในระบอบนี้ นิสิต นักศึกษามุสลิมในมหาวิทยาลัยของประเทศไทยก็มีการตื่นตัวหันมาสนใจศึกษากันว่าเกี่ยวกับศาสนาอิสลามมากขึ้น ดังนั้นหนังสือที่ผลิตออกมาในระยะหลัง ๆ นี้จึงมีเนื้อหาที่เฉพาะเจาะจงเกี่ยวกับศาสนาอิสลามมากขึ้น เช่น เศรษฐศาสตร์อิสลาม สังคมวิทยาอิสลาม อิสลามและการเมืองการปกครอง อิสลามและวิทยาศาสตร์ และโลกมุสลิม เป็นต้น

หนังสือศาสนาอิสลามที่เขียนเป็นภาษาไทยที่รวบรวมมาใช้เป็นประชากรในการวิจัยเรื่องนี้มีเนื้อหาจำแนกได้ในระบบหอสมุดรัฐสภาอเมริกันหมวดศาสนาอิสลาม (BP) จำนวน 360 ชื่อเรื่องนั้น เป็นหนังสือที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับเรื่องทั่วไปของศาสนาอิสลาม (BP 161.2) มากที่สุดจำนวน 40 ชื่อเรื่อง คิดเป็นร้อยละ 11.11 รองลงมาได้แก่หนังสือที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับชีวประวัติศาสดามุฮัมมัด (BP 75.29) จำนวน 21 ชื่อเรื่อง คิดเป็นร้อยละ 5.83 หนังสือที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับความเชื่อ หลักศรัทธา (BP 165.5) การประกอบพิธีฮัจญ์ (BP 181) ประเภทละ 15 ชื่อเรื่อง แต่ละประเภทคิดเป็นร้อยละ 4.17 หนังสือที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับชีวประวัติเฉพาะบุคคล (BP 80) จำนวน 14 ชื่อเรื่อง คิดเป็นร้อยละ 3.89 หนังสือที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับประวัติอิสลามสมัยแรก (BP 55) หะดีษสุนนะฮ์ (BP 135) ประเภทละ 13 ชื่อเรื่อง แต่ละประเภทคิดเป็นร้อยละ 3.61 หนังสือที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับพระเจ้า (BP 166.2) การละหมาด (BP 178) และหนังสือคำอาระเรียน (BP 45) ประเภทละ 12 ชื่อเรื่อง แต่ละประเภทคิดเป็นร้อยละ 3.33 (ตารางที่ 7)

สำหรับหนังสือศาสนาอิสลามที่เขียนเป็นภาษาไทยซึ่งมีเนื้อหาจำแนกได้ตามระบบหอสมุดรัฐสภาอเมริกันในหมวดอื่น ๆ นอกจากหมวดศาสนาอิสลาม (BP) มีจำนวนทั้งสิ้น 80 ชื่อเรื่อง เป็นหนังสือที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับโลกมุสลิม (DS 36-40) มากที่สุดจำนวน 25 ชื่อเรื่อง คิดเป็นร้อยละ 31.25 รองลงมาได้แก่หนังสือที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับจริยธรรมอิสลาม (BJ 1291) จำนวน 17 ชื่อเรื่อง คิดเป็นร้อยละ 21.25 หนังสือที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับกฎหมายอิสลาม (K) จำนวน 16 ชื่อเรื่อง คิดเป็นร้อยละ 20 หนังสือสำหรับเด็ก (PZ 90 T) จำนวน 14 ชื่อเรื่อง คิดเป็นร้อยละ 17.5 (ตารางที่ 8)

หนังสือศาสนาอิสลามที่เขียนเป็นภาษาไทยทั้งหมดจำนวน 440 ชื่อเรื่อง เมื่อพิจารณาตามหัวเรื่อง เป็นหนังสือที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับเรื่องทั่วไปของศาสนาอิสลามมากที่สุด จำนวน 40 ชื่อเรื่อง คิดเป็นร้อยละ 9.09 รองลงมาได้แก่ หนังสือที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับหลักปฏิบัติทางศาสนาอิสลามมีจำนวน 39 ชื่อเรื่อง คิดเป็นร้อยละ 8.87 หนังสือที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับประวัติอิสลามจำนวน 32 ชื่อเรื่อง คิดเป็นร้อยละ 7.27 หนังสือที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับชีวประวัติบุคคลอื่น ๆ นอกจากศาสดามุฮัมมัดจำนวน 29 ชื่อเรื่อง คิดเป็นร้อยละ 6.59 หนังสือที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับเทววิทยาอิสลามจำนวน 25 ชื่อเรื่อง คิดเป็นร้อยละ 5.68 (ตารางที่ 9)

จากประชากรเพื่อการวิจัยปรากฏว่าสัญลักษณ์ของการจัดหมู่ระบบหอสมุดรัฐสภาอเมริกันที่ใช้ได้ตรงกับหนังสือศาสนาอิสลามที่เขียนเป็นภาษาไทยมีจำนวน 83 ตำแหน่ง เป็นเลขหมู่ในหมวดศาสนาอิสลามซึ่งใช้สำหรับหนังสือที่มีเนื้อหากว้าง ๆ เกี่ยวกับอิสลามจำนวน 37 ตำแหน่ง คิดเป็นร้อยละ 44.58 เลขหมู่ในหมวดศาสนาอิสลามซึ่งใช้สำหรับหนังสือที่มีเนื้อหาเฉพาะเจาะจงเกี่ยวกับอิสลามจำนวน 36 ตำแหน่ง คิดเป็นร้อยละ 43.37 และเลขหมู่ในหมวดอื่น ๆ นอกจากหมวดศาสนาอิสลามจำนวน 10 ตำแหน่ง คิดเป็นร้อยละ 12.05 (ตารางที่ 11)

จำนวนเลขหมู่ในหมวดศาสนาอิสลาม (BP) ซึ่งใช้สำหรับหนังสือที่มีเนื้อหา กว้าง ๆ เกี่ยวกับอิสลามมีจำนวน 85 ตำแหน่ง สามารถนำมาใช้ได้ตรงกับหนังสือศาสนาอิสลามที่เขียนเป็นภาษาไทย 37 ตำแหน่ง เลขหมู่ในหมวดศาสนาอิสลาม (BP) ที่ไม่ตรงกับเนื้อหาของหนังสือศาสนาอิสลามที่เขียนเป็นภาษาไทยซึ่งผู้วิจัยใช้เป็นประชากรแบ่ง ได้เป็น 2 ประเภทดังนี้

1. เลขหมู่สำหรับหนังสือศาสนาอิสลามที่เขียนเป็นภาษาไทยซึ่งไม่อยู่ในขอบ-
เขตของการวิจัยครั้งนี้ ซึ่งได้แก่

1.1 เลขหมู่ที่แสดงลักษณะหรือรูปแบบของการเขียน และเลขหมู่ที่ใช้
สำหรับสิ่งพิมพ์ประเภทต่าง ๆ ที่ไม่อยู่ในขอบเขตของการวิจัยครั้งนี้ เช่น เลขหมู่สำหรับ
สิ่งพิมพ์ประเภทหนังสือรายปี รายงานการประชุม และจุลสาร เป็นต้น แต่จากการสำรวจ
ปรากฏว่ามีการผลิตสิ่งพิมพ์ประเภทเหล่านี้ด้วย

1.2 เลขหมู่สำหรับคัมภีร์อัล-กุรอานภาษาต่าง ๆ เช่น ภาษาอาหรับ อังกฤษ ฝรั่งเศส เยอรมัน อิตาลี ซึ่งมีใช้หนังสือที่ใช้เป็นประชากรในการวิจัย

2. เลขหมู่ที่ยังไม่มีการผลิตหนังสือศาสนาอิสลามที่เป็นภาษาไทยออกมา ได้แก่ ประวัติอิสลามในอาฟริกา ยุโรป อเมริกา ประวัติหะดีษ การละทิ้งศาสนาอิสลาม ความสัมพันธ์ของศาสนาอิสลามกับศาสนาอื่น ๆ ซูฟี นิกายซอฮ์ ฯลฯ

ผลจากการวิเคราะห์ข้อมูลนี้สอดคล้องกับสมมติฐานที่ว่า หนังสือศาสนาอิสลามที่เขียนเป็นภาษาไทยจะใช้ได้ตามสัญลักษณ์ของการจัดหมู่หนังสือระบบหอสมุดรัฐสภาอเมริกัน ซึ่งเป็นระบบที่เหมาะสมสำหรับใช้แยกประเภทหนังสือวิชาการ เนื่องจากระบบหอสมุดรัฐสภาอเมริกันเป็นระบบจัดหมู่ที่แบ่งหมวดสิ่งพิมพ์ได้ละเอียดค้อยที่สุดระบบหนึ่ง เหมาะสำหรับห้องสมุดขนาดใหญ่ เช่น ห้องสมุดมหาวิทยาลัย และห้องสมุดวิจัย

ในด้านปัญหาและอุปสรรคในการจัดทำหนังสือศาสนาอิสลามที่เขียนเป็นภาษาไทย แหล่งผลิตหนังสือศาสนาอิสลามที่เขียนเป็นภาษาไทยส่วนใหญ่จะประสบปัญหาที่สำคัญ 3 ประการ ได้แก่

1. เงินทุน แหล่งผลิตหนังสือศาสนาอิสลามที่เขียนเป็นภาษาไทยที่สำคัญนั้น เป็นหน่วยงานเอกชน เงินทุนในการดำเนินกิจการต่าง ๆ รวมทั้งการจัดทำหนังสือศาสนาอิสลามส่วนใหญ่เป็นเงินที่ได้รับบริจาคและช่วยเหลือจากบุคคลทั่วไปที่ศรัทธาในศาสนาอิสลามเท่านั้น ทำให้แหล่งผลิตหนังสือศาสนาอิสลามที่เขียนเป็นภาษาไทยต้องประสบปัญหาสำคัญ คือ การขาดแคลนเงินทุนในการจัดพิมพ์หนังสือ แหล่งผลิตบางแห่งจำเป็นต้องหยุดการจัดทำหนังสือดังกล่าวชั่วคราว เนื่องจากไม่มีเงินทุนเพียงพอในการดำเนินการจัดพิมพ์หนังสือ เช่น สถาบันคารุ อหุลิลบัยตุ ชมรมหนังสือทางนำ และสมาคมอุมมุสลิมแห่งประเทศไทย เป็นต้น นอกจากนี้ต้นทุนในการผลิตหนังสือศาสนาอิสลามที่เขียนเป็นภาษาไทยยังสูงกว่าหนังสืออื่น ๆ ทั่วไป ทั้งนี้เนื่องจากจำนวนเล่มที่จัดพิมพ์ในแต่ละครั้งไม่มากนักประมาณ 2,000-3,000 เล่มเท่านั้น ต้นทุนในการผลิตเมื่อคิดเฉลี่ยต่อเล่มจึงมีราคาสูงกว่าหนังสือทั่วไปซึ่งจัดพิมพ์คราวละมาก ๆ ประกอบกับราคาจำหน่ายของหนังสือศาสนาอิสลามถูกกว่าหนังสือประเภทอื่น และบางเรื่องใช้เวลาจำหน่ายหลายปีกว่าจะหมดอันเป็นผลทำให้แหล่งผลิตหนังสือศาสนาอิสลามส่วนใหญ่ไม่มีเงินทุนหมุนเวียนในการจัดพิมพ์หนังสือเรื่องอื่น ๆ ทั่วไป ทั้ง ๆ ที่แหล่งผลิตบางแห่งมีต้นฉบับที่เขียนหรือแปลเป็นภาษาไทยเสร็จเรียบร้อยแล้วหลายเรื่อง

2. ผู้เขียนและผู้แปล ผู้เขียนและผู้แปลหนังสือศาสนาอิสลามส่วนใหญ่เป็นนักวิชาการและผู้ทรงคุณวุฒิทางศาสนาอิสลามซึ่งมีงานอาชีพประจำอยู่แล้วจึงไม่มีเวลาในการเขียนหรือแปลหนังสือมากนัก ทำให้มีการผลิตหนังสือศาสนาอิสลามที่เขียนเป็นภาษาไทยออกมาจำนวนไม่มากเท่าที่ควร นอกจากนี้ยังมีผู้ที่สนใจศาสนาอิสลามและผู้ทรงคุณวุฒิทางศาสนาอิสลามอีกจำนวนมากที่มีความรู้ ความสามารถในการบรรยายหรืออภิปรายทางศาสนาแต่ไม่เชี่ยวชาญในการเขียนหรือแปลหนังสือมากนัก

3. ตลาดจำหน่าย ปัญหาเกี่ยวกับตลาดและการจำหน่ายหนังสือศาสนาอิสลามที่เขียนเป็นภาษาไทยเป็นปัญหาสำคัญอีกประการหนึ่ง ในปัจจุบันตลาดของหนังสือศาสนาอิสลามที่เขียนเป็นภาษาไทยยังไม่กว้างขวางเท่าที่ควร ร้านจำหน่ายหนังสือศาสนาอิสลามที่เขียนเป็นภาษาไทยมักอยู่ในตัวเมืองเท่านั้น หนังสือศาสนาอิสลามที่เขียนเป็นภาษาไทยจึงเผยแผ่ไปไม่ถึงชุมชนมุสลิมทุกแห่ง โดยเฉพาะอย่างยิ่งสังคมมุสลิมตามชนบทและในถิ่นทุรกันดาร นอกจากนี้ผู้ซื้อหนังสือศาสนาอิสลามที่เขียนเป็นภาษาไทยส่วนใหญ่ได้แก่ ชาวมุสลิมทั้ง ๆ ที่แหล่งผลิตหนังสือศาสนาอิสลามที่เขียนเป็นภาษาไทยหลายแห่งมีวัตถุประสงค์ในการจัดทำหนังสือศาสนาอิสลามเพื่อบุคคลทั่วไปที่ไม่ได้นับถือศาสนาอิสลามด้วย การที่ผู้ซื้อหนังสือศาสนาอิสลามที่เขียนเป็นภาษาไทยส่วนใหญ่เป็นชาวมุสลิมอาจเนื่องมาจากหนังสือศาสนาอิสลามที่เขียนเป็นภาษาไทยมักไม่ได้มีการวางจำหน่ายตามร้านหนังสือทั่วไปมากนัก ส่วนใหญ่จะวางจำหน่ายที่แหล่งผลิตและตามร้านจำหน่ายหนังสือศาสนาอิสลามเท่านั้น สาเหตุสำคัญอีกประการหนึ่งที่ทำให้ตลาดหนังสือศาสนาอิสลามที่เขียนเป็นภาษาไทยไม่กว้างขวางและเจริญเท่าที่ควร อาจเนื่องมาจากการที่ประชาชนเป็นจำนวนมากไม่ค่อยให้ความสำคัญต่อการอ่านหนังสือมากนัก

จากการวิจัยเกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรคในการผลิตและจำหน่ายหนังสือศาสนาอิสลามที่เขียนเป็นภาษาไทยปรากฏว่าสำนักพิมพ์ที่สำคัญ 9 แห่งมีปัญหาด้านเงินทุนจำนวน 5 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 55.55 สำนักพิมพ์ที่มีปัญหาผู้เขียนและผู้แปลมีจำนวน 5 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 55.55 สำนักพิมพ์ที่มีปัญหาเกี่ยวกับตลาดจำหน่ายมีจำนวน 5 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 55.55 สำนักพิมพ์ที่ประสบปัญหาทั้ง 3 ประการมีจำนวน 2 แห่ง ได้แก่ สำนักพิมพ์ ส. วงศ์เสงี่ยมและชมรมหนังสือทางนำ สำนักพิมพ์ที่ประสบปัญหาทั้งด้านเงินทุนและ

ตลาดจำหน่ายมีจำนวน 2 แห่ง ได้แก่ สถาบันการุ อหุลิบบัยตุและสมาคมชวามุสลิมแห่ง-
ประเทศไทย สำนักพิมพ์ที่ประสบปัญหาค้านผู้เขียน ผู้แปลและตลาดจำหน่าย ได้แก่ สมาคม
นิสิตนักศึกษาไทยมุสลิม สำนักพิมพ์ที่ประสบปัญหาค้านผู้เขียน ผู้แปลประการเดียวมีจำนวน
2 แห่ง ได้แก่ สมาคมมุขียะตุลอิสลามและชมรมนักศึกษามุสลิมมหาวิทยาลัยรามคำแหง
สำนักพิมพ์ที่ประสบปัญหาค้านเงินทุนประการเดียว ได้แก่ สำนักพิมพ์อัล-ญิยาต สำนักพิมพ์
ที่ไม่มีปัญหาค้านการผลิตและการจำหน่ายเลย ได้แก่ สมาคมครูสัมพันธ์ (ตารางที่ 5)

เป็นที่น่าสังเกตว่าสำนักพิมพ์ที่ประสบปัญหาค้านเงินทุนและตลาดจำหน่ายนั้น
มักเป็นสำนักพิมพ์ที่ผลิตหนังสือศาสนาอิสลามที่เขียนเป็นภาษาไทยเป็นธุรกิจการค้า เช่น
สำนักพิมพ์ ส. วงศ์เสงี่ยมและชมรมหนังสือทางนำ ซึ่งสำนักพิมพ์ทั้ง 2 แห่งดังกล่าวต่าง-
ก็ประสบปัญหาที่สำคัญทั้ง 3 ประการโดยเฉพาะอย่างยิ่งปัญหาค้านเงินทุนและตลาดจำหน่าย
ส่วนสำนักพิมพ์ที่จัดทำหนังสือศาสนาอิสลามที่เขียนเป็นภาษาไทยเพื่อเผยแพร่ศาสนาอิสลาม
ซึ่งได้แก่สมาคมต่าง ๆ ทางศาสนาอิสลามซึ่งจัดทำหนังสือศาสนาอิสลามที่เขียนเป็นภาษา-
ไทยโดยใช้เงินที่ได้จากการบริจาคของบุคคลทั่วไปนั้น ส่วนใหญ่จะไม่ประสบปัญหาค้าน
เงินทุนและตลาดจำหน่าย เนื่องจากสำนักพิมพ์เหล่านี้จะผลิตหนังสือออกมาเท่าที่มีทุน
เพียงพอและจำหน่ายหนังสือในราคาถูกหรือแจกจ่ายให้บุคคลที่สนใจ เช่น สมาคมครู-
สัมพันธ์ สมาคมมุขียะตุลอิสลาม และสมาคมนิสิตนักศึกษาไทยมุสลิม เป็นต้น สำหรับ
ชมรมนักศึกษามุสลิมมหาวิทยาลัยรามคำแหงนั้นไม่มีปัญหาทั้งด้านเงินทุนและตลาดจำหน่าย
เนื่องจากได้รับงบประมาณในการจัดทำหนังสือศาสนาอิสลามที่เขียนเป็นภาษาไทยจาก
มหาวิทยาลัยรามคำแหง และหนังสือที่ผลิตโดยชมรมนักศึกษามุสลิมมหาวิทยาลัยรามคำแหง
ไม่มีวางจำหน่ายเพราะมีวัตถุประสงค์เพื่อเผยแพร่ศาสนาอิสลามอย่างแท้จริงจึงแจกฟรีให้
แก่สมาชิกของชมรมนักศึกษามุสลิมมหาวิทยาลัยรามคำแหงและบุคคลทั่วไปที่สนใจศาสนา
อิสลาม

ข้อเสนอแนะ

การวิจัยครั้งนี้ทำให้ทราบประวัติความเป็นมาของการผลิตหนังสือศาสนาอิสลามที่เขียนเป็นภาษาไทย แหล่งผลิตหนังสือศาสนาอิสลามที่เขียนเป็นภาษาไทย ประเภทต่าง ๆ ของหนังสือศาสนาอิสลามที่เขียนเป็นภาษาไทยตามที่ปรากฏในระบบการจัดหมู่หนังสือแบบหอสมุดรัฐสภาอเมริกัน รวมทั้งปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในการจัดทำและการจำหน่ายหนังสือดังกล่าวผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะดังต่อไปนี้

1. ข้อเสนอแนะในด้านการผลิตหนังสือ

1.1 จากการวิจัยพบว่าหนังสือศาสนาอิสลามที่เขียนเป็นภาษาไทยประเภทสารานุกรมมีเพียงเล่มเดียวเท่านั้นชื่อว่า "สารานุกรมอิสลาม" จัดพิมพ์โดยสำนักพิมพ์ ส.-วงศ์เสงี่ยมเมื่อปี พ.ศ. 2513 ดังนั้นผู้วิจัยเห็นว่าควรส่งเสริมให้มีการจัดทำหนังสือประเภทพจนานุกรมและสารานุกรมศาสนาอิสลามเพื่อใช้เป็นหนังสืออ้างอิงประกอบการศึกษากันทั่วสำหรับผู้สนใจศึกษาหาความรู้เกี่ยวกับศาสนาอิสลาม

1.2 จากการวิจัยพบว่ายังไม่มีการผลิตหนังสือศาสนาอิสลามที่เขียนเป็นภาษาไทยที่มีเนื้อหาบางประเภทออกมา ได้แก่ ประวัติศาสตร์อิสลามในอาฟริกา ยุโรป อเมริกา นิกายซ็อห์ ซูฟี ฯลฯ ดังนั้นแหล่งผลิตหนังสือศาสนาอิสลามที่เขียนเป็นภาษาไทยควรจัดทำหนังสือที่มีเนื้อหาดังกล่าวเพื่อเผยแผ่ความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับเรื่องนี้ นอกจากนี้แหล่งผลิตหนังสือศาสนาอิสลามที่เขียนเป็นภาษาไทยควรมีการประสานงานกันเพื่อหลีกเลี่ยงการแปลและจัดพิมพ์หนังสือเรื่องซ้ำกันซึ่งทำให้สิ้นเปลืองเวลาและค่าใช้จ่าย

1.3 ควรมีการส่งเสริมและสนับสนุนให้มัสยิด นักศึกษาและนักวิจัยที่มีความรู้ทางศาสนาอิสลามได้ทำการศึกษาและค้นคว้าวิจัยในเรื่องที่เกี่ยวกับศาสนาอิสลามในสาขาวิชาที่ตนเกี่ยวข้องอยู่ อันเป็นผลทำให้การศึกษาศาสนาอิสลามเจริญก้าวหน้ายิ่งขึ้นและทำให้บุคคลทั่วไปมีความรู้และเข้าใจในศาสนาอิสลามมากยิ่งขึ้น

1.4 จากการวิจัยพบว่าหน่วยงานราชการซึ่งเป็นแหล่งที่ควรสนับสนุนและส่งเสริมการผลิตหนังสือได้จัดพิมพ์หนังสือศาสนาอิสลามที่เขียนเป็นภาษาไทยออกมาเพียง 28 ชื่อเรื่อง คิดเป็นร้อยละ 6.36 ดังนั้นผู้วิจัยจึงขอเสนอให้หน่วยงานราชการเป็นผู้จัด-

พิมพ์หนังสือ ตำราเรียนและผลงานวิจัยต่าง ๆ ทางศาสนาอิสลามที่นั้สิด นักศึกษาและนัก-
วิจัยได้เขียนและค้นคว้าซึ่งจะทำให้ผลงานดังกล่าวเป็นที่ยอมรับและมีความน่าเชื่อถือมาก
ยิ่งขึ้น โดยเฉพาะกรมการศาสนาซึ่งเป็นหน่วยงานที่รับผิดชอบในค่านนี้โดยตรงซึ่งเริ่ม
จะผลิตหนังสือศาสนาอิสลามที่เขียนเป็นภาษาไทยเมื่อ พ.ศ. 2519 หลังจากที่ตั้งมาได้
87 ปี

1.5 จากการวิจัยพบว่าแหล่งผลิตหนังสือศาสนาอิสลามส่วนใหญ่ประสบ
ปัญหาค่านเงินทุนในการจัดพิมพ์หนังสือ ดังนั้นควรมีการติดต่อขอความช่วยเหลือค่านเงิน-
ทุนในการจัดพิมพ์จากหน่วยงาน สมาคมและองค์กรต่าง ๆ ทั้งในประเทศและต่างประเทศ
ที่เกี่ยวข้องและรับผิดชอบในการส่งเสริมและเผยแพร่ศาสนาอิสลามเพื่อนำมาใช้เป็นทุนใน
การจัดพิมพ์หนังสือศาสนาอิสลามที่เขียนเป็นภาษาไทยและเป็นค่าตอบแทนแก่ผู้เขียนและ
ผู้แปลหนังสือในอัตราที่พอสมควร

2. ข้อเสนอแนะในค่านการควบคุมบรรณานุกรม

จากการสำรวจครั้งนี้พบว่าแหล่งผลิตหนังสือศาสนาอิสลามที่เขียนเป็น
ภาษาไทยบางแห่งไม่ได้จัดส่งหนังสือให้หอสมุดแห่งชาติหรือจัดส่งให้เป็นบางเรื่องเท่านั้น
ในฐานะที่หอสมุดแห่งชาติเป็นแหล่งควบคุมบรรณานุกรมสิ่งพิมพ์ที่ผลิตขึ้นในประเทศไทย
แหล่งผลิตหนังสือศาสนาอิสลามที่เขียนเป็นภาษาไทยควรจัดส่งหนังสือให้หอสมุดแห่งชาติ
ทุกครั้งที่จะจัดพิมพ์หนังสือเรื่องใหม่ นอกจากนี้จากการสำรวจยังพบว่าหนังสือศาสนาอิสลาม
ที่เขียนเป็นภาษาไทยส่วนใหญ่ไม่มีเลขประจำหนังสือสากล (ISBN) ผู้จัดทำหนังสือ
ดังกล่าวควรติดต่อขอเลขประจำหนังสือสากลทุกครั้งที่จะจัดพิมพ์หนังสือเรื่องใหม่โดยติดต่อ
ได้ที่โครงการบรรณานุกรมแห่งชาติ หอสมุดแห่งชาติเพื่อที่ทางหอสมุดแห่งชาติจะสามารถ
ควบคุมบรรณานุกรมหนังสือศาสนาอิสลามที่เขียนเป็นภาษาไทยได้อย่างครบถ้วนเพื่อเป็น
เครื่องมือในการพัฒนาข่ายงานแลกเปลี่ยนข้อมูลทางอิสลาม ซึ่งกำลังเป็นที่สนใจในวงการ-
ศึกษาในปัจจุบันดังที่กล่าวไว้ในงานวิจัยของอับดุลเราะห์มาน อิบรอฮีม โคซายัน

3. ข้อเสนอแนะในด้านการจำหน่าย

จากการวิจัยพบว่าตลาดจำหน่ายหนังสือศาสนาอิสลามที่เขียนเป็นภาษาไทยยังไม่กว้างขวางเท่าที่ควร ดังนั้นควรจัดจำหน่ายหนังสือศาสนาอิสลามที่เขียนเป็นภาษาไทยให้แพร่หลายมากยิ่งขึ้นโดยการจัดจำหน่ายตามร้านจำหน่ายหนังสือทั่วไป ศูนย์หนังสือของมหาวิทยาลัย มัสยิด และงานต่าง ๆ ได้แก่ งานอภิปราย บรรยายธรรมหรือนิทรรศการต่าง ๆ ทางศาสนาอิสลาม งานสัปดาห์หนังสือแห่งชาติและงานที่มีการจัดจำหน่ายหนังสือ นอกจากนี้สถานศึกษาทั่วไปและสถาบันทางศาสนาอิสลาม เช่น มัสยิด โรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม ฯลฯ ควรส่งเสริมและสนับสนุนให้มีการจัดกิจกรรมและนิทรรศการทางศาสนาอิสลามมากขึ้นพร้อมกับการวางจำหน่ายหนังสือศาสนาอิสลามที่เขียนเป็นภาษาไทยด้วย เพื่อเป็นการแสดงหนังสือศาสนาอิสลามที่เขียนเป็นภาษาไทยให้เป็นที่รู้จักแพร่หลายมากยิ่งขึ้น อันจะช่วยส่งเสริมการอ่านและเป็นผลให้ตลาดหนังสือศาสนาอิสลามที่เขียนเป็นภาษาไทยขยายตัวกว้างขวางยิ่งขึ้น

นอกจากนี้แหล่งผลิตหนังสือศาสนาอิสลามที่เขียนเป็นภาษาไทยควรจัดส่งหนังสือให้เป็นอกินันท์นาการแก่ห้องสมุดของสถาบันต่าง ๆ ให้มากขึ้นหรืออาจจะจัดส่งรายชื่อหนังสือศาสนาอิสลามที่เขียนเป็นภาษาไทยไปยังห้องสมุดต่าง ๆ เพื่อให้บรรณารักษ์ห้องสมุดได้พิจารณาสั่งซื้อซึ่งจะทำให้หนังสือศาสนาอิสลามที่เขียนเป็นภาษาไทยเป็นที่รู้จักมากขึ้นอีกทั้งเป็นการขยายตลาดหนังสือดังกล่าวอีกด้วย

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

จากการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้พบประเด็นต่าง ๆ ซึ่งไม่อยู่ในขอบเขตของการวิจัยแต่เห็นว่ามีที่น่าสนใจที่จะศึกษาต่อไปในอนาคต ผู้วิจัยจึงใคร่เสนอแนะดังนี้

1. วิเคราะห์เนื้อหาวารสารศาสนาอิสลามที่เขียนเป็นภาษาไทย
2. ศึกษาความสนใจในการอ่าน ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการอ่านของชาวมุสลิม ความถนัดเห็นเกี่ยวกับหนังสือศาสนาอิสลามที่เขียนเป็นภาษาไทย
3. ศึกษาเปรียบเทียบความสนใจของชาวมุสลิมที่มีต่อการฟังบรรยายธรรมทางศาสนาอิสลามและการอ่านหนังสือศาสนาอิสลามที่เขียนเป็นภาษาไทย
4. ศึกษาเปรียบเทียบระบบการจัดหมู่หนังสือศาสนาอิสลามของชาคารักกับระบบการจัดหมู่หนังสือแบบหอสมุดรัฐสภาอเมริกันในหมวดศาสนาอิสลาม